

Rapporten All-Archeo bv 1959

Archeologienota

Gent - Krommewal

Natasja Reyns

Bornem
2025

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2025/12.807/4

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	9
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	9
2.3.2	Beschrijving geplande werken	9
2.3.3	Werkwijze	18
2.4	Assessmentrapport	18
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	18
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	23
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	31
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	33
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	34
3	Samenvatting	35
4	Bibliografie	36
4.1	Publicaties	36
4.2	Websites	36
5	Bijlagen	37
5.1	Archeologische periodes	37

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen binnen een archeologische zone liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het gaat om de archeologische zone Historische stadskern van Gent. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2024A209

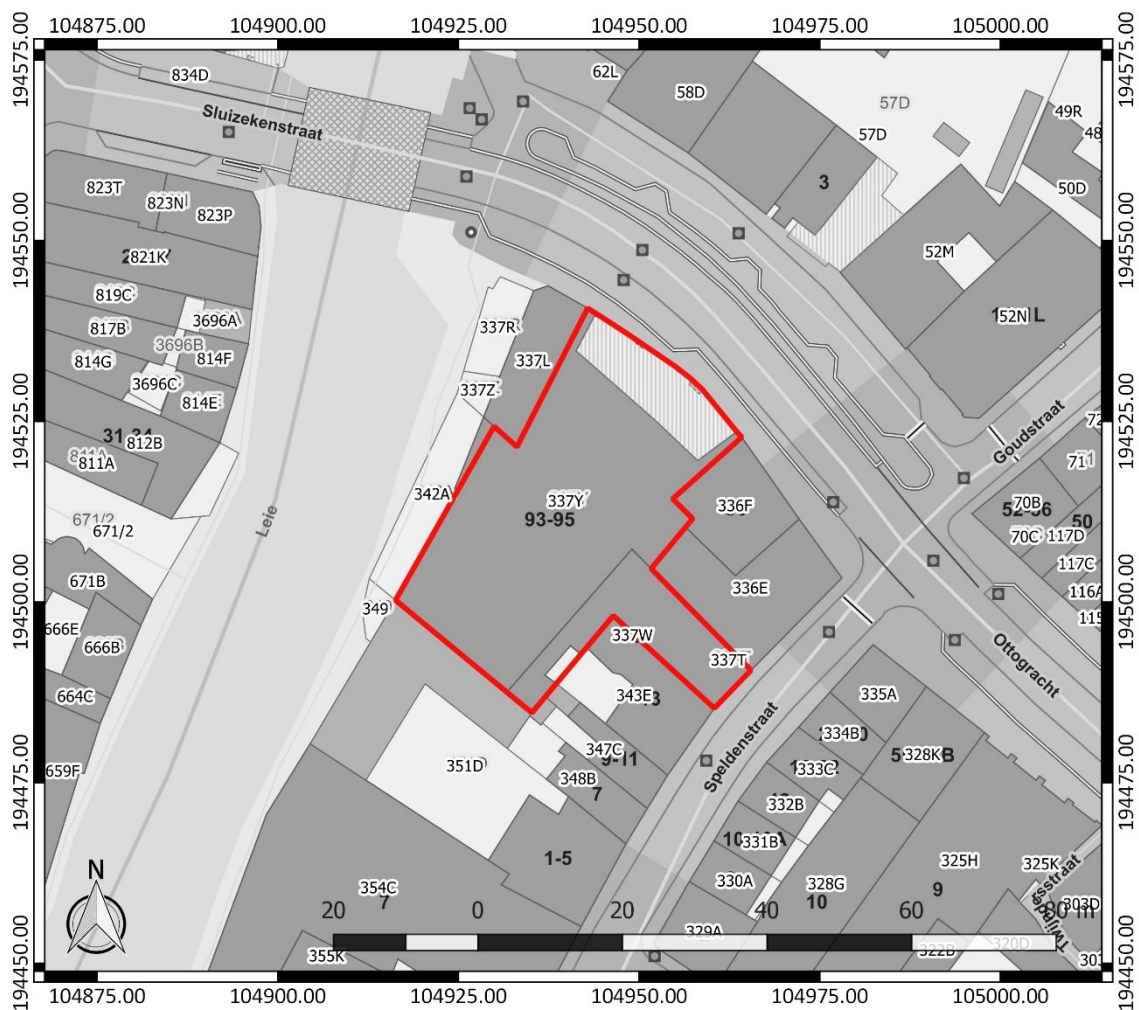
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): provincie Oost-Vlaanderen, Gent, Krommewal, Leie

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 104916.30, 194484.68
- 104965.48, 194540.66

Kadastraal plan:

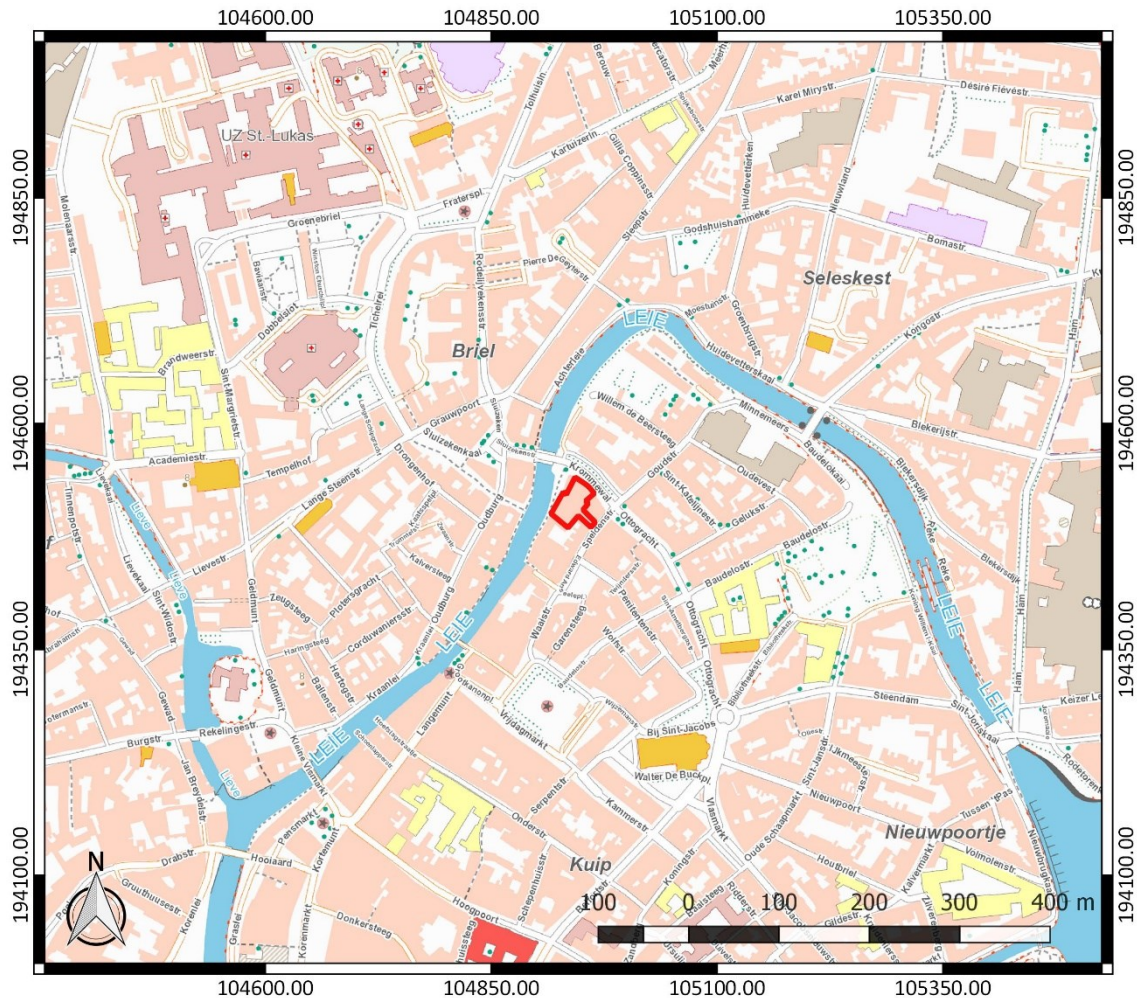

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Gent, Afdeling 2, sectie B, nummers 337T, 337W en 337Y

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 1441 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 22/01/2024 – 06/01/2025

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, metaaltijden, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, stadskern

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Binnen het onderzoeksgebied werd reeds de vondst van een spaarpot in rood geglaazuurd aardewerk gemeld (ID 333261, zie hoofdstuk 2.4.3). De vondst wordt in de 14de eeuw gedateerd.

Figuur 3: Bebouwing aan de zijde van Krommewal

Figuur 4: Bebouwing aan de zijde van de Speldenstraat

Figuur 5: Grens van het terrein aan de groenzone langs de Leie

Figuur 6: Zicht binnen één van de loodsen op het terrein

Figuur 7: Zicht binnen één van de loodsen op het terrein

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt een appartementsgebouw gepland aan de Krommewal, met op het gelijkvloers twee kantoorruimtes. Aan de Speldenstraat wordt een ééngezinswoning opgetrokken en in het binnengebied worden nog drie grondgebonden woningen voorzien.

Voorafgaand aan de oprichting van nieuwe bebouwing zal de bestaande bebouwing gesloopt worden. Voor zover bekend is de huidige bebouwing niet onderkelderde, op enkele zeer kleine en half ondergrondse ruimtes. Er is ook sprake van een smeerpuit in het noordoosten van het terrein. Het grootste deel van de bebouwing is ingericht als garage op het gelijkvloers. De garage is zowel toegankelijk vanop Krommewal als vanop de Speldenstraat.

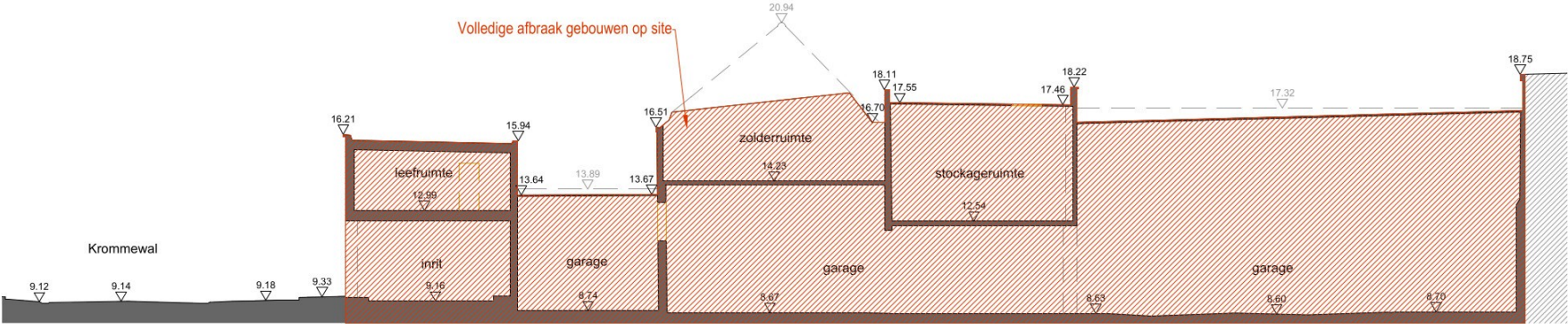
Het appartementsgebouw aan de Krommewal wordt voorzien van een ondergrondse verdieping van ca. 452 m². De ondergrondse parking kent een verstoringsdiepte van ca. 3,64 m van de nulpas tot de onderzijde van de vloerplaat van de kelder en wordt toegankelijk gemaakt via een autolift. De aanleg van een lift en de autolift betekent een bijkomende verstoringsdiepte van ca. 1,20 m onder de verstoringsdiepte van de kelder. De tuinzone wordt voorzien van groenaanleg. Dit omvat de realisatie van gras en struiken, wat een verstoringsdiepte van ca. 40 cm betekent. Er worden ook bomen aangeplant. Ter hoogte van de plantkuilen voor nieuwe bomen loopt de verstoringsdiepte op tot ca. 1,00 m.

De grondgebonden woningen in het binnengebied worden niet onderkelderd. Ze worden uitgevoerd op een vloerplaat op volle grond van ca. 60 cm dik die verder rust op funderingsbalken tot ca. 1,20 m diep. In de tuin wordt een terras aangelegd en komt een tuinberging. De aanleg ervan kent ook een verstoringsdiepte tot ca. 60 cm. Aan het terras grenst een pad van ca. 1,50 m breed voor publieke passage. Het pad wordt begrensd door een reeds bestaande oude muur.

De woning aan de Speldenstraat kent een gelijkaardige funderingswijze en verstoringsdiepte als de grondgebonden woningen in het binnengebied. In het binnengebied worden verder nog verschillende nutspuiten en een wadi in de vorm van een wensput aangelegd, waarvan de verstoringsdiepte plaatselijk zal oplopen tot maximaal ca. 2,80 m. De wadi wordt voorzien van een overstort in de Leie.

Figuur 8: Grondplan bestaande toestand

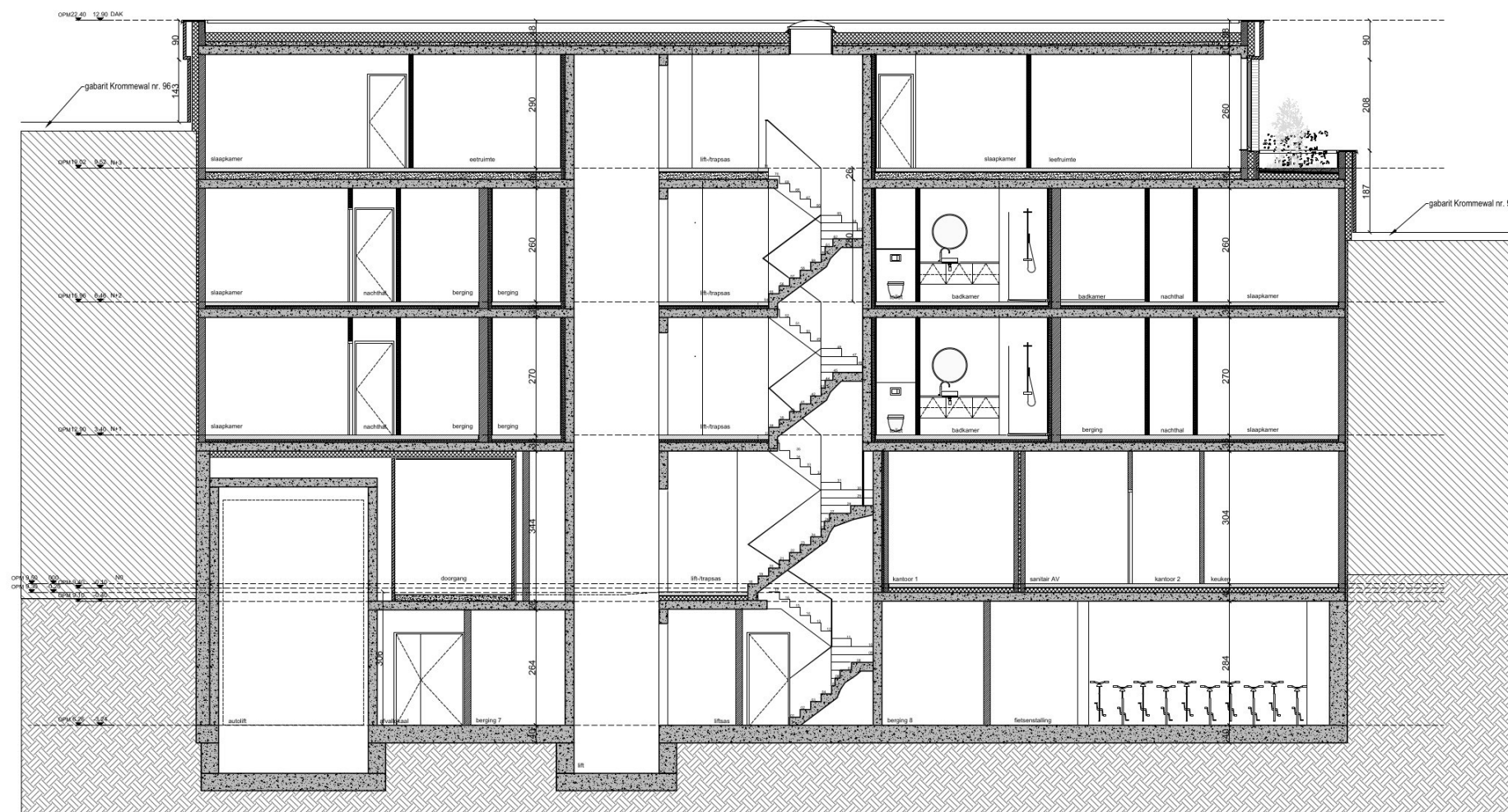
Figuur 9: Snede bestaande toestand

Figuur 10: Inplantingsplan

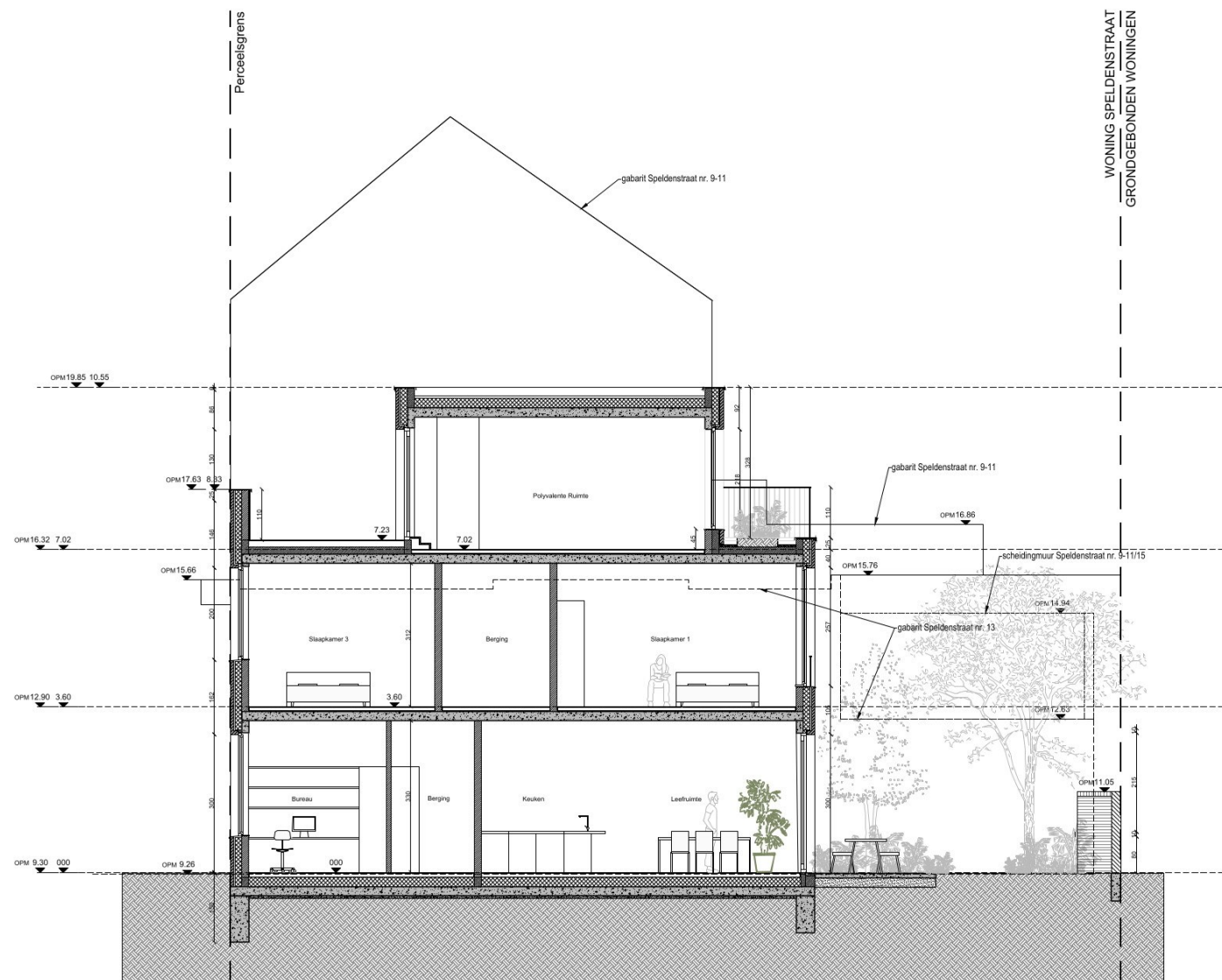
Figuur 11: Fundering- en rioleringsplan

Figuur 12: Snede appartementsgebouw

Figuur 13: Snede grondgebonden woningen

Figuur 14: Snede woning Speldenstraat

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden en vooral een lange geschiedenis van bebouwing kent. Daarom heeft het bureauonderzoek als bijkomend doel de evolutie van de historische bebouwing te kennen.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de kaart van Gent door Jacob van Deventer (ca. 1560), de kaart van Gent door Jacques Horenbault (1619), de kaart van Sanderus en Hondius uit 1641, de Villaretkaart (1745-1748), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) en het primitief kadasterplan uit 1830-1833 worden zes momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

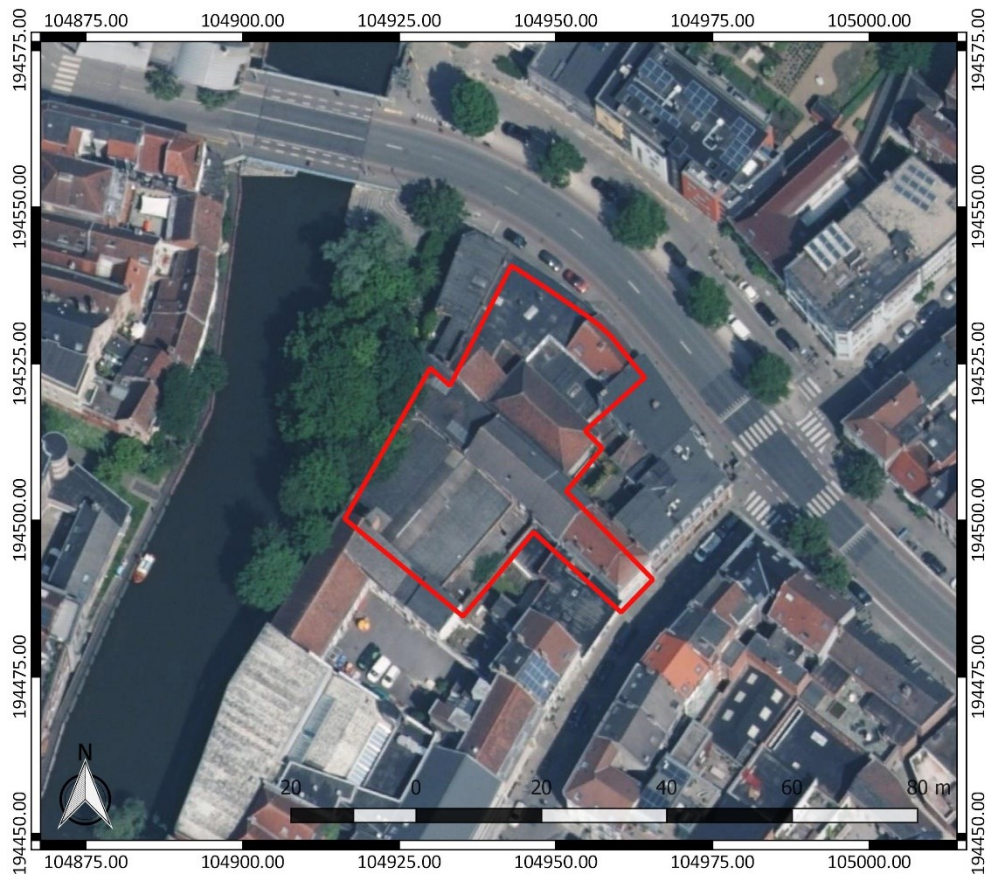
2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is gelegen ten zuidwesten van de Krommewal en ten noordwesten van de Speldenstraat (Figuur 15). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden met culturele, historische en/of esthetische waarde. Net ten westen van het terrein stroomt de Leie (Figuur 17). Op grotere afstand ten westen vinden we de Lieve. Ten oosten en ten zuidoosten vermelden we ook nog de Nederschelde, de Vertakking De Pauwe en het Handelsdok.

Het onderzoeksgebied bevindt zich in een licht golvend gebied ter hoogte van de zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei. De Vlaamse Vallei vormt een brede vlakte en toont zich als een brede zandige vlakte, ontstaan tijdens het fluvioperiglaciaal Weichseliaan. Door de holocene insnijding van de Schelde ontwikkelde dit gebied zich tot een laagterras. De topografie van de Scheldevallei vormt een vrij vlakke licht golvende oppervlakte. Dit is hoofdzakelijk te wijten aan de morfologie van de fluvioperiglaciale afzettingen.³ De stad Gent is ontstaan aan de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. Het grootste deel van de stad wordt gekenmerkt door een vochtige dalbodem. In deze dalbodem zijn een aantal hoger gelegen zandheuvelds bewaard gebleven.⁴

³ Vermeire *et al.* 1999, 7

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Gent - middeleeuwse stadskern [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13961> (geraadpleegd op 22 januari 2024).

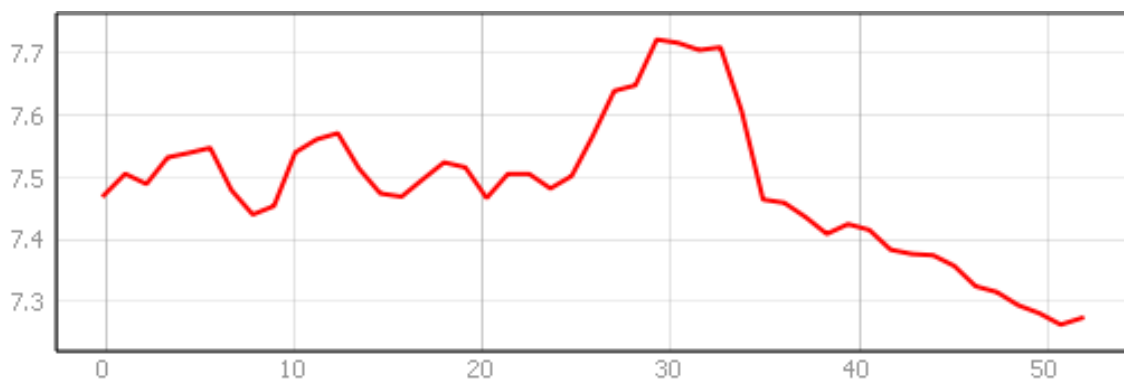
Figuur 15: Luchtfoto van 2022 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 16: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Multidirectional hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm, met aanduiding van het onderzoeksgebied

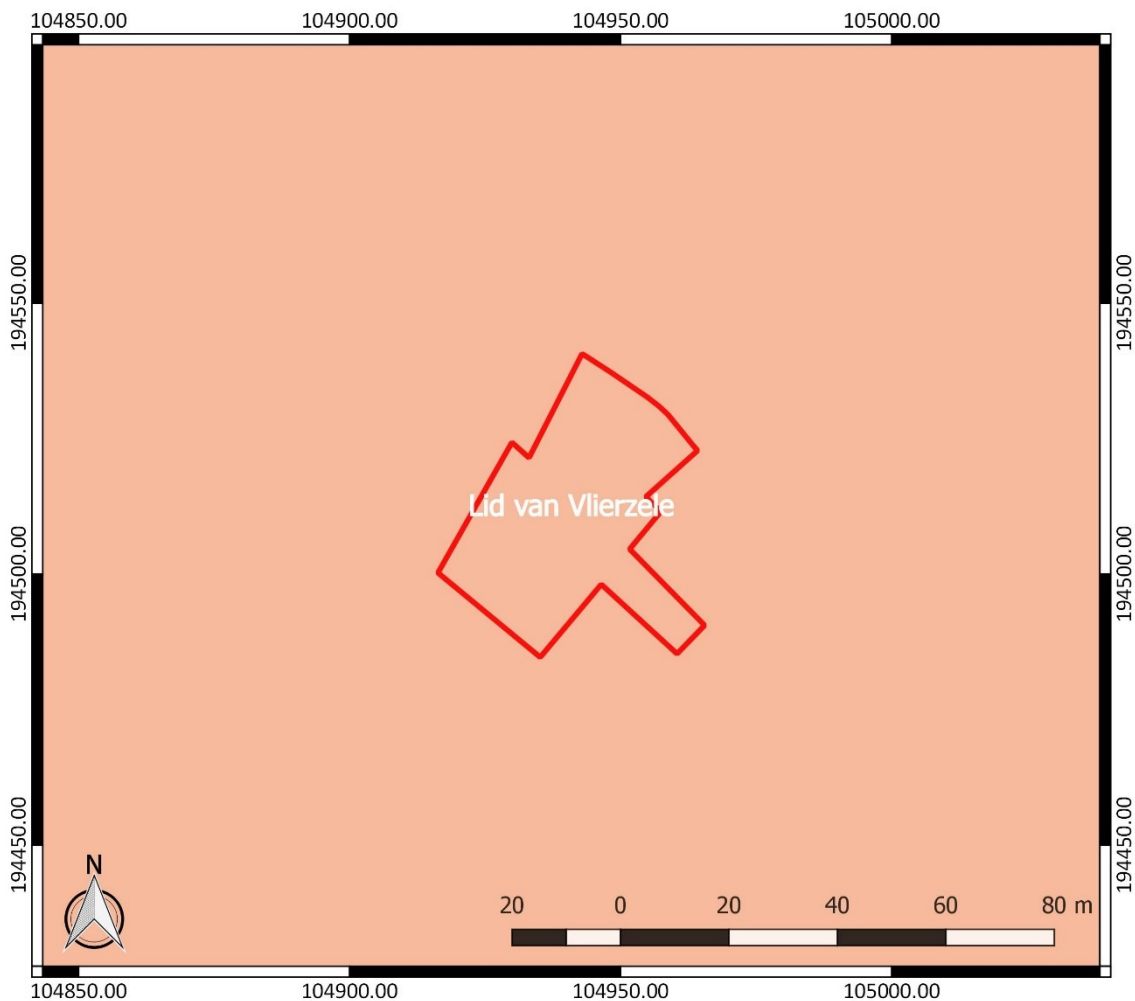

Figuur 17: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 18: Hoogteverloop van zuidwest naar noordoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied ligt langs de Leie. Het kent een hoogte van 7,2 tot 7,8 m TAW (Figuur 18).

Figuur 19: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

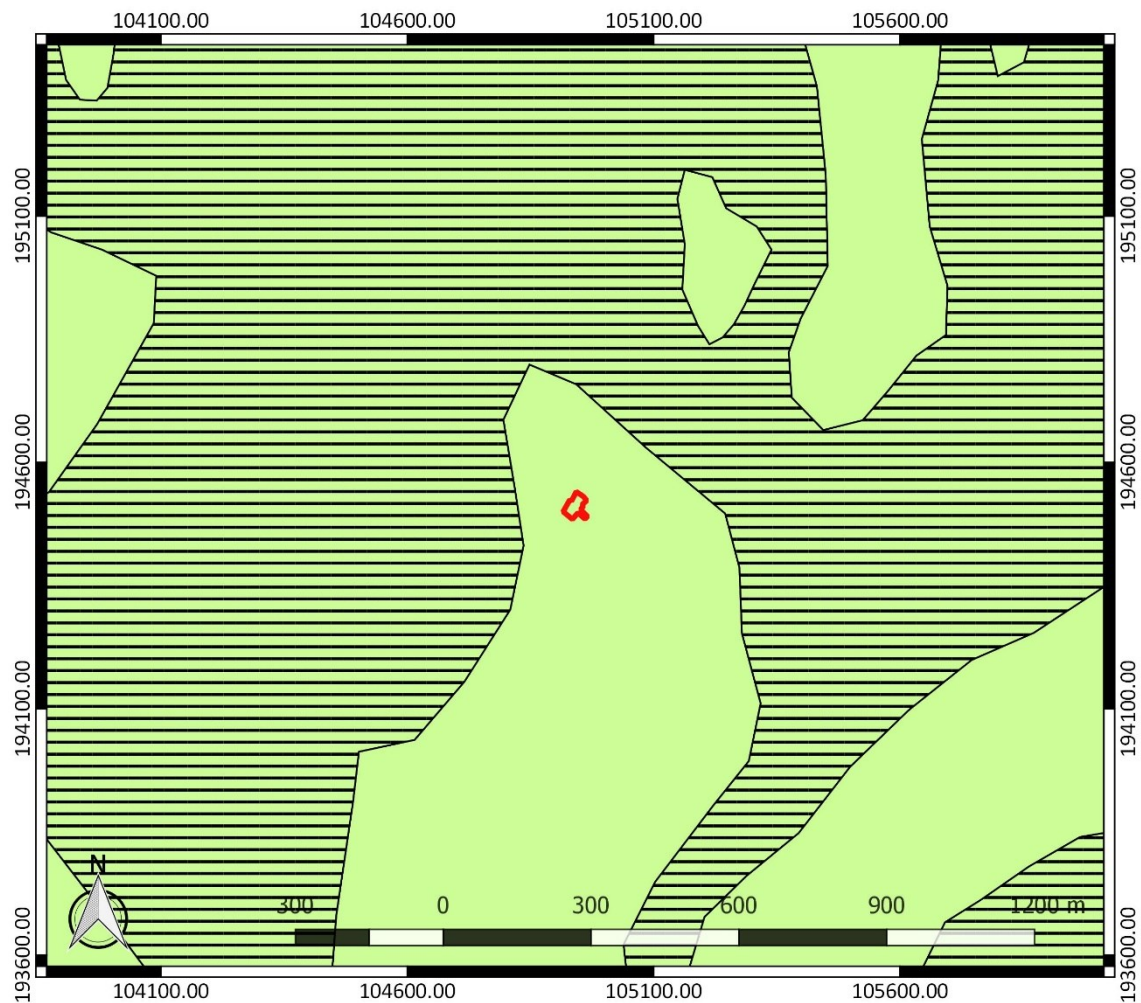
De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 19) bestaat uit het Lid van Vlierzele, een onderdeel van de Formatie van Gent. Deze formatie dateert uit het Eoceen, tussen 54 miljoen en 39,5 miljoen jaar geleden. Het Lid van Vlierzele bestaat uit grijsgroen glauconiethoudend gelaagd fijn zand met kleilagen en humeuze tussenlagen. Onderaan is het een homogener kleig zeer fijn zand. De dikte van dit pakket kan sterk variëren en bedraagt gemiddeld 12 m.⁵

De quartairgeologische kaart (Figuur 20) geeft aan dat in het onderzoeksterrein fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) voorkomen. Deze afzettingen werden afgedekt door zandige tot zandlemige eolische afzettingen of hellingsafzettingen. Deze karteereenheden kunnen echter ook afwezig zijn.⁶

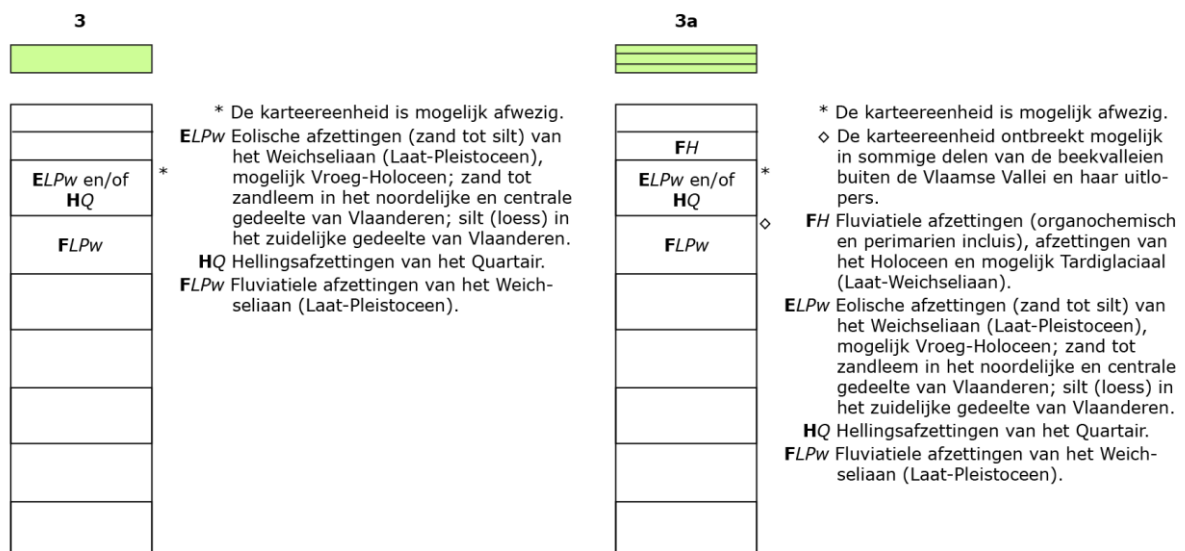
De bodemkaart situeert het onderzoeksgebied en zijn ruime omgeving in een bebouwde zone. De kaart geeft bijgevolg geen informatie over de te verwachten bodemopbouw op het terrein en wordt daarom niet afgebeeld.

⁵ De Geyter 1996, 14-27; www.geopunt.be/kaart

⁶ www.geopunt.be/kaart

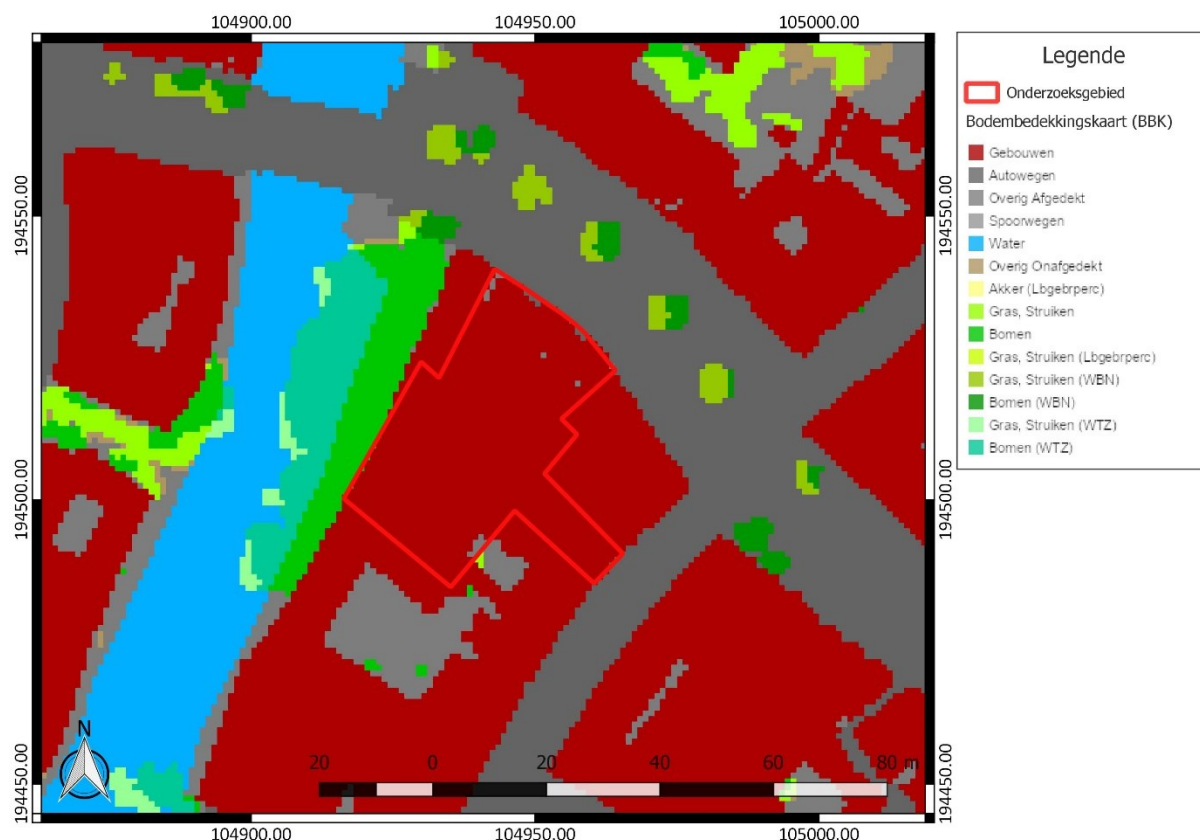

Figuur 20: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied is op de bodemgebruikskaat bebouwing te bemerken (Figuur 22). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 15).

Figuur 22: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De Keltische naam “Ganda”, waarvan de naam Gent afgeleid is, zou een toponiem zijn voor samenvloeiing en verwijst naar de samenvloeiing van de Schelde en de Leie. In de 7de eeuw werden twee kloosters opgericht. De Sint-Baafsabdij aan de samenvloeiing van Leie en Schelde en de Sint-Pietersabdij op de Blandijnberg. Op de Zandberg, links van de Schelde, was mogelijk in de 7de eeuw al een agrarische nederzetting aanwezig. In de 9de eeuw groeide deze nederzetting, die Gandavum genoemd werd, uit tot een portus met handelskarakter. Aan het einde van de 9de of het begin van de 10de eeuw werd op de plaats van het huidige Gravensteen een grafelijk castrum opgericht. In de nabijheid van het castrum ontstond een nieuwe portus rond de voormalige Vismarkt (de huidige Groentemarkt) en langs de oevers van de Leie aan de Gras- en de Korenlei. In de 10de eeuw groeiden beide bevolkingskernen naar elkaar toe. Ook rond de abdijen groeiden bewoningskernen die pas later deel werden van de stedelijke portus.⁷

Rond 1100 werd de stad afgebakend door een watergordel van grachten en natuurlijke waterlopen. In de 13de eeuw werd het grondgebied van Gent uitgebreid en werd de omwalling aangepast. In de 16de eeuw kreeg het stedelijk gebied een nieuwe versterkte vestinggordel. Deze gebastonneerde omheining werd vanaf 1577 gebouwd. In het oosten werd de vestgordel dicht tegen de stad aangelegd. Gedurende de hele 17de en 18de eeuw werden de stadsfortificaties nog aangepast.⁸ Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen de omwalling, meer bepaald in het westelijke deel van de historische binnenstad.

⁷Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Gent - middeleeuwse stadskern [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13961> (geraadpleegd op 24 januari 2024); Capiteyn *et al.* 2007, 5.

⁸Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Gent - middeleeuwse stadskern [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13961> (geraadpleegd op 24 januari 2024); Capiteyn *et al.* 2007, 5.

In de 19de eeuw ontwikkelde Gent zich tot een belangrijk industrie- en textielcentrum. In 1827 werd het Kanaal Gent-Terneuzen gegraven en in 1828 werd het Handelsdok aangelegd. Het Groot Dok werd vanaf 1900 gerealiseerd. De afschaffing van de octrooirechten en de stadspoorten in 1860 zorgde voor een ontwikkeling van de stad buiten de eerdere stadsgrenzen.⁹

De Krommewal verbindt nu de Ottogracht met het Sluizeken, maar tot het midden van de 19de eeuw zag deze buurt er helemaal anders uit. De straat was toen een gracht tussen de Ottogracht en de Leie. De naam verwijst naar een plek in de Leie, waar het water kolkte. De Kromme Wal werd samen met de Ottogracht in 1872 gedempt.¹⁰

Op de kaart van Gent door Jacob van Deventer (ca. 1560) blijkt het onderzoeksgebied reeds bebouwd te zijn in het noorden en het zuidoosten. De huidige Krommewal is weergegeven als een gracht. Het binnengebied van het terrein is onbebouwd en aangeduid als gras of tuin. Ten westen vinden we de Leie. De omgeving is dicht bebouwd.

Figuur 23: Plan van Gent door Jacob van Deventer met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://kaart.gentgemapt.be>)

⁹Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Gent - 19de- en 20ste-eeuwse stadsuitbreiding [online], <https://id.erfgoed.net/themas/14752> (geraadpleegd op 30 mei 2022); Capiteyn *et al.* 2007, 5.

¹⁰ "Krommewal." Gent Gemapt. Geconsulteerd op 23/1/2024. <https://kaart.gentgemapt.be/plaats/3415>.

De kaart van Gent die opgemaakt werd door Jacques Horenbault in 1619 (Figuur 24) lijkt aan te geven dat het noorden van het onderzoeksgebied onbebouwd is. Langs de huidige Speldenstraat wordt wel bebouwing weergegeven. Op de kaart wordt het onderzoeksgebied door een afwijking bij het georefereren te ver naar het noorden toe gesitueerd. In werkelijkheid grensde het terrein aan de gracht die de voorloper is van de huidige straat Krommewal.

Figuur 24: Kaart van Gent, opgemaakt door Jacques Horenbault, met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://kaart.gentgemapt.be/>)

De kaart van Sanderus en Hondius uit 1641 toont ons opnieuw duidelijk dat de zijde van het terrein die grenst aan de historische voorloper van de huidige Speldenstraat bebouwd was. Voor het noorden van het terrein is de kaart moeilijk leesbaar. Mogelijk is er sprake van bebouwing, maar het kan ook om begroeiing gaan. Wel is duidelijk dat het binnengebied opnieuw onbebouwd is en in gebruik was als tuin.

Figuur 25: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Sanderus en Hondius (<https://kaart.gentgemapt.be/>)

Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), zien we enkel dat het onderzoeksgebied in een bouwblok gesitueerd wordt dat in het zuidoosten omgeven wordt door de historische voorloper van de huidige Speldenstraat, in het westen door de Leie en in het noorden door een gracht.

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), krijgen we een meer gedetailleerd beeld van de bebouwing binnen het woonblok (Figuur 27). Het onderzoeksgebied is op de kaart iets te veel naar het noorden toe gesitueerd, waardoor het deels ter hoogte van de gracht lijkt te liggen die in werkelijkheid in het noorden aan het onderzoeksgebied grensde. Uit de kaart lijken we af te mogen leiden dat het terrein in het noorden en het zuidoosten bebouwd was. In het zuidoosten is geen bebouwing of schaarse bebouwing aanwezig. Het binnengebied lijkt dus nog steeds een vrij open karakter te hebben.

Een gedetailleerd beeld van de bebouwing binnen het onderzoeksgebied krijgen we van het primitief kadasterplan uit 1830-1833. We merken op dat een groot deel van het terrein intussen bebouwd was, maar er zijn ook verschillende binnenplaatsen te zien. De bebouwing behoort tot minstens drie verschillende percelen.

Figuur 26: Villaretkarte met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 27: Kabinetkaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

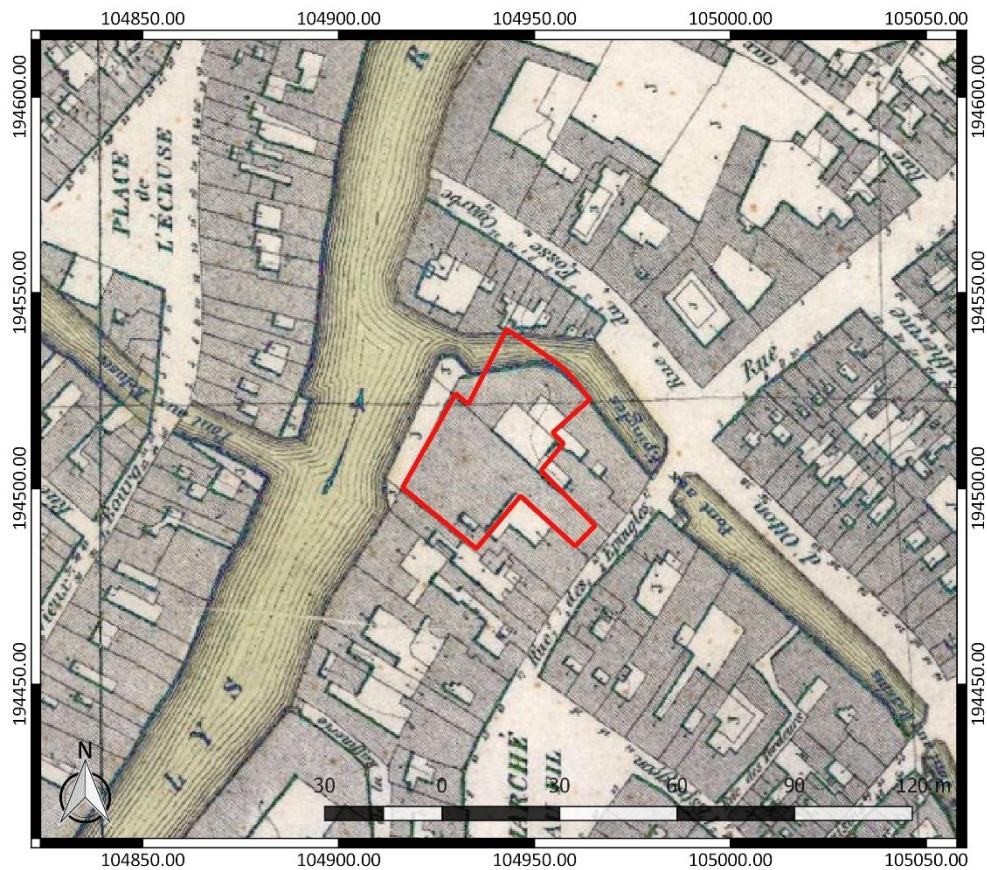

Figuur 28: Situering van het onderzoeksgebied op het primitief kadasterplan (www.cartesius.be)

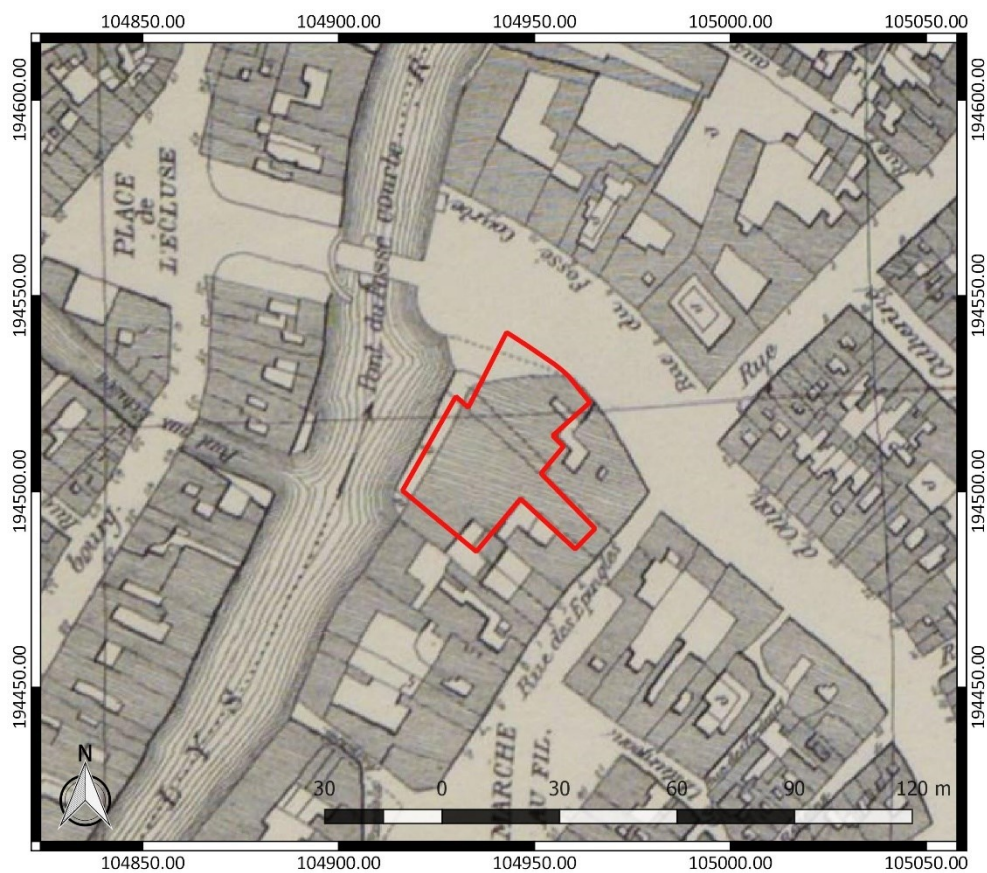
De kaart van Gérard uit 1855 toont een beeld waarbij de bebouwing in het noorden van het terrein nog sterk aansluit bij het beeld dat we kennen van het primitief kadasterplan. De bebouwing in het zuiden blijkt verder dicht gebouwd. Hier zien we niet langer binnenplaatsen weergegeven. We merken op dat op deze kaart nog steeds een gracht aanwezig is ten noorden van het onderzoeksgebied. De gracht lijkt ook in het noordwesten van het terrein voor te komen.

De gracht is op de volgende kaart van J. Gevaert en A. Vanimpe uit 1878 gedempt en omgevormd tot een straat. Hoger leerden we al dat de gracht gedempt werd in 1872. We zien op de kaart dat de bebouwing binnen het onderzoeksgebied volledig verdicht is. Het noordwesten is in de zone waar de voorgaande kaart nog een gracht situeerde, als onbebouwd aangeduid.

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 31) en een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 32) geven aan dat het volledige onderzoeksgebied bebouwd is. Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 15).

Figuur 29: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Gérard (<https://kaart.gentgemapt.be>)

Figuur 30: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Gevaert en Vanimpe (<https://kaart.gentgemapt.be/>)

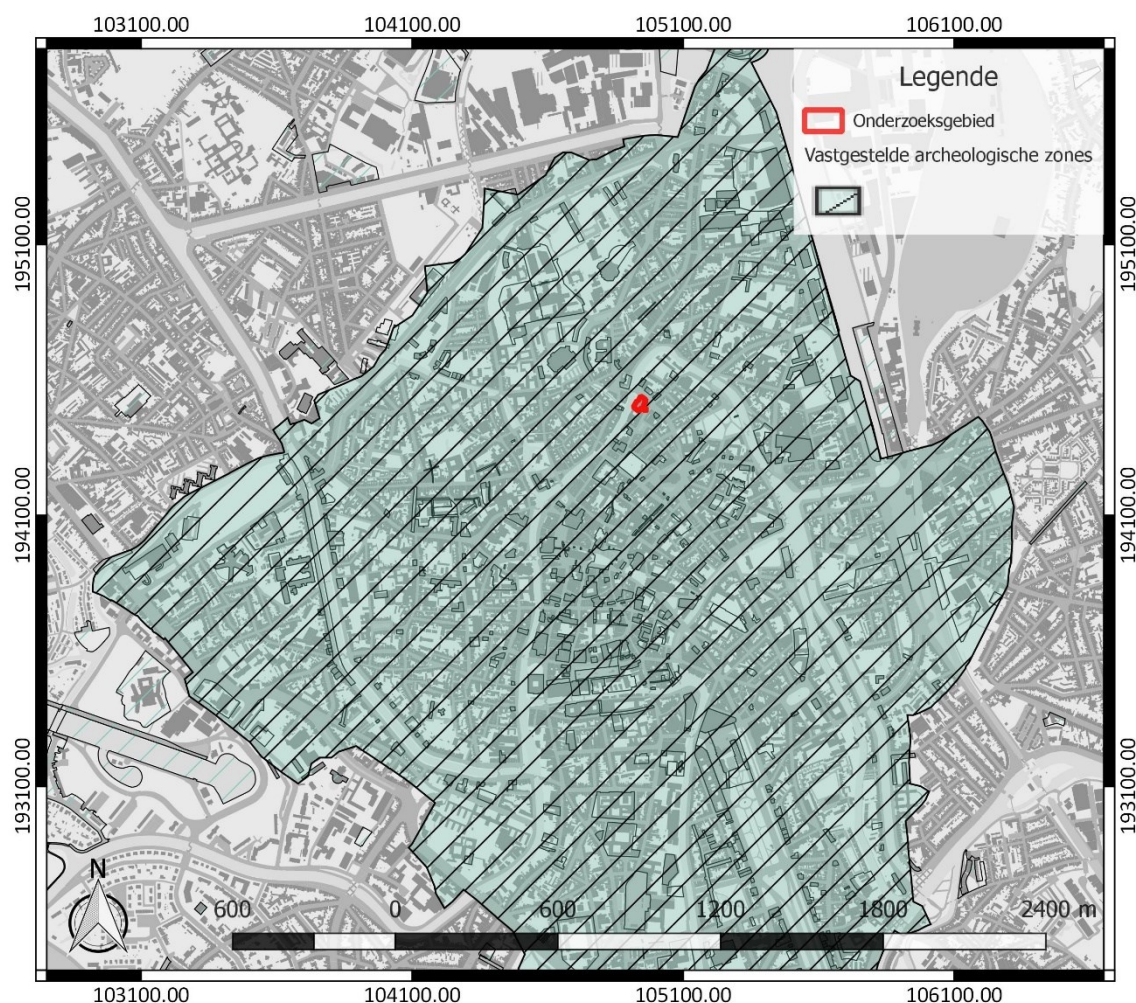
Figuur 31: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 32: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

Het onderzoeksgebied ligt zoals reeds vermeld binnen de historische stadskern van Gent.¹¹

Figuur 33: Situering van het onderzoeksgebied binnen de vastgestelde archeologische zone, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 34). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

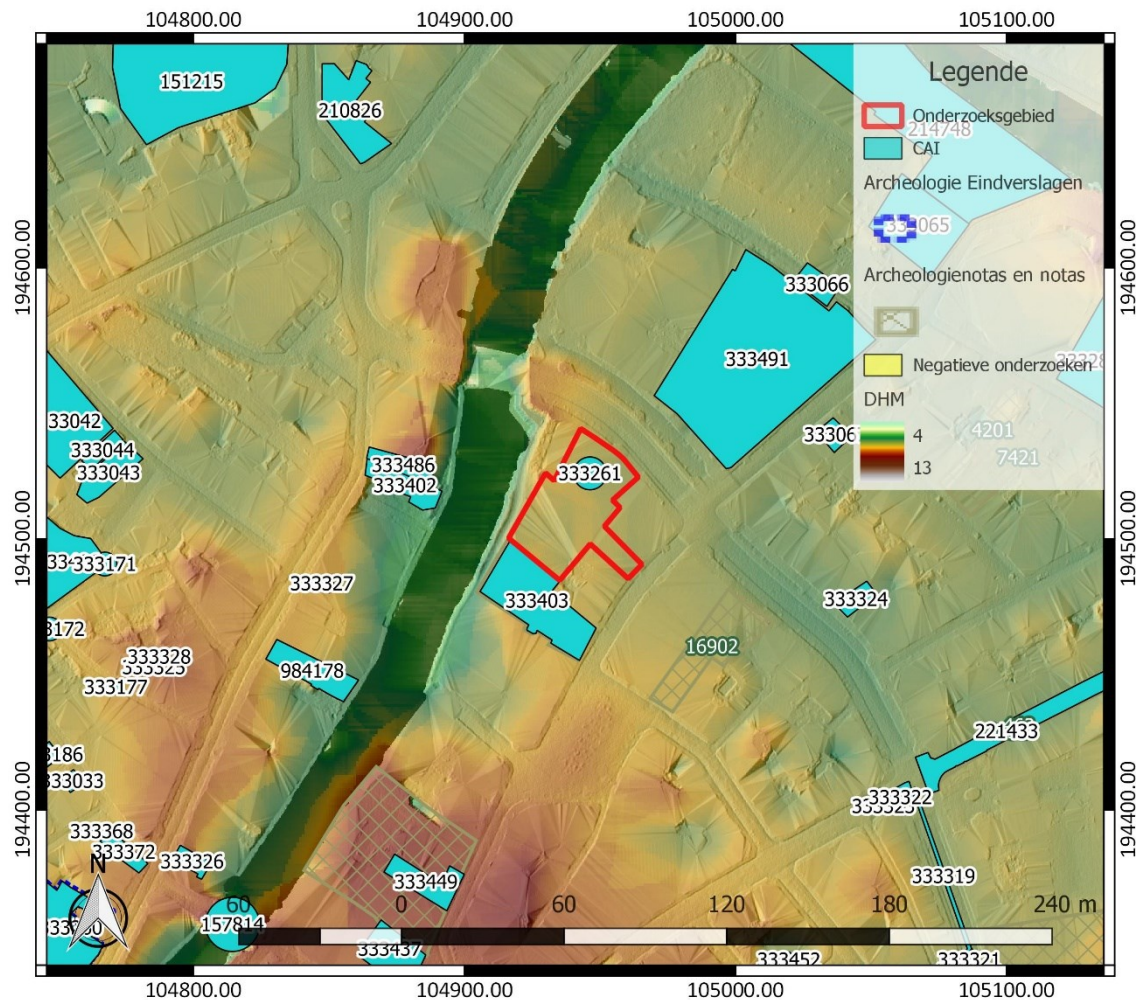
Zoals we hoger al vermeld hebben, werd binnen het onderzoeksgebied in het verleden al een spaarpot gevonden die in de 14de eeuw gedateerd wordt (CAI ID 333261).¹² Net ten zuiden van het onderzoeksgebied vond een evaluerend terreinonderzoek plaats (CAI ID 333403). Daarbij kwamen de resten van een traptoren in baksteen aan het licht. De vondst wordt vermoedelijk in de late middeleeuwen gedateerd, maar er zijn geen rechtstreekse aanwijzingen voor een datering.¹³ Nog

¹¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Historische stadskern van Gent [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140021> (geraadpleegd op 23 januari 2024).

¹² Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Kromme wal (DCZSA262) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333261> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

¹³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Speldenstraat 1 (DCZSA404) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333403> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

verder naar het zuidwesten is aardewerk in een prehistorische techniek gevonden (CAI ID 333449). Er blijken verder ook resten van een middeleeuws steen aanwezig en resten van een zwarte laag die in de 13de tot 14de eeuw gedateerd wordt. Er is ook nog sprake van kuilen uit de volle en de late middeleeuwen.¹⁴

Figuur 34: Overzichtskaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Ten noordoosten van het onderzoeksgebied vinden we de aanduiding van het klooster van de arme klaren uit 1439-1440 (CAI ID 333491). Er werden wandschilderingen gevonden die behoren tot het interieur van de kloosterkerk.¹⁵ Ook een eikenhouten plank met polychrome beschildering die gedateerd wordt in 1500-1550 wordt aan het klooster verbonden (CAI ID 333066).¹⁶ Ook ten oosten vinden we de melding van een muurschildering die in de 18de eeuw gedateerd wordt (CAI ID 333324).¹⁷

¹⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Waaistraat 1-3 (DCZSA450) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333449> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

¹⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Goudstraat 5 (DCZSA492) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333491> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

¹⁶ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333066> (geraadpleegd op 25 januari 2024).
 Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Willem de Beersteeg (DCZSA67) [online],
<https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333066> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

¹⁷ <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333324> (geraadpleegd op 25 januari 2024).
 Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: 26 (DCZA325) [online],
<https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333324> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

CAI ID 333322 is de aanduiding van een brug uit 1880-1882. De voorgang van de brug zou al bestaan hebben in de 14de eeuw.¹⁸ Ter hoogte van CAI ID 221433 vinden we de aanduiding van de resten van een middeleeuwse stadspoort.¹⁹

Aan de overzijde van de Leie vinden we twee vondstmeldingen die betrekking hebben op de 19de eeuw. Ter hoogte van CAI ID 333486 waren resten van nijverheidsgebouwen en productieplaatsen aanwezig. Mogelijk gaat het om de resten van een branderij.²⁰ CAI ID 333402 is de aanduiding van een muurschildering met panoramisch gezicht dat in het begin van de 19de eeuw gedateerd wordt.²¹ CAI ID 333327 is de aanduiding van resten van een gewelf, een schouw en een toegangstrap die in verband gebracht worden met de resten van een 16de-eeuws woonhuis.²² Naar aanleiding van het verlagen van het vloerniveau vond ter hoogte van CAI ID 984178 archeologisch onderzoek plaats. Er werden een aantal vloerniveaus gevonden en een aantal bakstenen muren. Ze worden in de nieuwe tijd gedateerd.²³

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op iets grotere afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied en sluiten aan bij de reeds besproken resten in de omgeving of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied bevindt zich in de historische stadskern van Gent. Reeds vanaf de 16de eeuw vinden we historische bebouwing binnen het onderzoeksgebied, die we vanaf dan doorheen de tijd kunnen volgen aan de hand van historische kaarten. Ze tonen ons dat het binnengebied oorspronkelijk vermoedelijk onbebouwd was, maar na verloop van tijd breidt de bebouwing binnen het onderzoeksgebied steeds verder uit, tot vandaag de dag het volledige perceel ingenomen wordt door bebouwing.

Op basis van archeologische gegevens vermoeden we dat bebouwing of andere menselijke activiteiten op het terrein verder terug kunnen gaan dan de 16de eeuw. Gekende archeologische waarden in de omgeving geven aan dat reeds resten uit de volle of de late middeleeuwen kunnen voorkomen. Ook de aanwezigheid van nog oudere resten is op dit moment nog niet volledig uit te sluiten. We vermelden in dit kader graag de vondst van prehistorisch aardewerk in de omgeving, maar ook de landschappelijke ligging van het terrein vlakbij de Leie kan voor de mens in het verleden

¹⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Ottogracht (DCZSA323) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333322> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

¹⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Baudelohof [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/221433> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

²⁰ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Sluizeken 30 (DCZSA487) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333486> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

²¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Sluizeken 33 (DCZSA403) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333402> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

²² Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Oudburg 64 (DCZSA328) [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/333327> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

²³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024: Oudburg 56 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/984178> (geraadpleegd op 25 januari 2024).

aantrekkelijk geweest zijn. We kunnen momenteel de aanwezigheid van resten uit de steentijd, de metaaltijden en de Romeinse tijd nog niet volledig uitsluiten. Wel is duidelijk dat indien dergelijke resten aanwezig zijn, ze wellicht afgedekt worden door lagen die verband houden met de menselijke aanwezigheid tijdens de middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de sloop van de bestaande bebouwing en de oprichting van nieuwe bebouwing met bijhorende omgevingsaanleg. De verstoringsdiepte van de verschillende bodemingrepen varieert sterk, van ca. 40 cm tot meer dan 3,64 m. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Op basis van de ligging van het onderzoeksgebied in de historische stadskern van Gent en op basis van historische kaarten en reeds gekende archeologische resten is er een concrete verwachting naar resten van bewoning uit de middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd. Vooral aan de straatzijde worden resten van bewoning verwacht die ver terug kunnen gaan in de tijd. Het binnengebied lijkt lange tijd onbebouwd geweest te zijn. Hier zijn mogelijk eerder structuren te verwachten die gerelateerd zijn aan achtererven. We denken daarbij dan bijvoorbeeld aan waterputten en beerputten. De aanwezigheid van oudere resten op het terrein is op dit moment ook nog niet uit te sluiten. De geplande werken betekenen duidelijk een bedreiging voor het aanwezige bodemarchief. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt.

Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein bebouwd is.

Landschappelijk bodemonderzoek is relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten. We verwachten echter bovenaan het bodemarchief voornamelijk antropogeen opgebrachte lagen uit de middeleeuwen tot de nieuwste tijd aan te treffen. Het is daarom efficiënter om meteen over te gaan tot de uitvoering van een proefputtenonderzoek, wat ons ook inzicht geeft in de bewaringstoestand van de bodem.

Een proefputtenonderzoek dient uitgevoerd te worden om de aanwezige stratigrafie op het terrein in kaart te brengen en om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische resten aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek is daarvoor geschikt omdat een site met complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de sloop van de bestaande bebouwing op het terrein en de oprichting van nieuwe bebouwing met bijhorende omgevingsaanleg, diende een archeologienota opgesteld te worden. Uit het bureauonderzoek blijkt dat het terrein een hoge verwachting kent naar resten van bewoning uit de middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd. De aanwezigheid van oudere relevante archeologische resten op het terrein is op dit moment ook nog niet uit te sluiten. Wel verwachten we dat dergelijke resten afgedekt zullen worden door antropogeen opgebrachte lagen die dateren uit de middeleeuwen tot de nieuwste tijd. Een evaluatie van de impact van de geplande werken op het bodemarchief maakt duidelijk dat ze een negatieve impact zullen hebben. Omwille van het archeologisch potentieel van het terrein is daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Capiteyn, A./L. Charles/M.-C. Laleman, 2007: *Historische atlas van Gent. Een visie op verleden en toekomst*, Gent.

De Geyter, G./P., Jacobs/M. De Ceukelaire/W. De Breuck/G. De Moor, 1996, *Toelichtingen bij de geologische kaart van België (Vlaams Gewest), Gent Kaartblad 22*, Brussel.

Vermeiren, G./M-A Bru/P. Steurbaut, 2015: *Einde Were 30-32, (Archeologisch onderzoek in Gent 2015. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2 nr. 7)*, Gent, 16-18.

4.2 Websites

Cartesius (2024)

<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2024)

<https://dov.vlaanderen.be/>

Gent Gemapt (2024)

<https://kaart.gentgemapt.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2024)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2024)

<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2024)

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2024)

<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

